

TÚL AZ ÓFERENCZIÁN
Ignotus-problémák és -fantáziák¹
(Első rész)

Hárs György Péter

I.

Hullámverés. A Thalassa Ignotus, Ferenczi, Füst Milán és Karinthy és mások írásaiban „Látjátok azt a buborékot a vízen? [...] Hetek, hónapok elmaradnak, s ő egyre merül, egyre süllyed lefelé olyan lassan, olyan libegve, mint a hópihe a megfagyott levegőben. [...] Nagyszemű halak suhannak el mellette s aranyos testük fényes vonalat húz a sötétben. Csudás pókok, szörnyeteg rákok rohannak el közelében szájtátva. És némán lobogtatják feléje csápjait a tenger derengő színű virágai. Ő csak megy, megy lejjebb, amerre lelke van a sötétségnek, amerre világít már a homály. Ott alusznak a hangok, amikből a zene születik, ott aluszik a kék szín, ami az égboltját megfesti, ott az illatok, amikből idefönn a virágok lesznek. Kláris-barlangokban alusznak, az ágyuk csalánszövetnél is finomabb, bársonynál is puhább algából van megvetve, aminek színe olyan zöld, mint a harmatos rété, ha az angyalok nedves szemében tükröződik. Esztendőik múlnak, tíz év elmúlik, húsz év, száz év, s minden pillanat új csodákat mutat. [...] És ahogy beléjük néz [...], megérzi az egész világot, azt a piciny részét, amelyről elkerült, azt, amelyikbe lemerült s azt a mindannyinál nagyobbbat, amely még ezeken is túl van. És ez az örökkévalóság kezdete [...]. [...] Álmodnak a mi lelkünkben, álmok, amik hosszú alvás után fölbrednek, felszállnak a

---

¹ Ez az írás az OTKA K 79146 sz. kutatási projektjének keretében készült. Az itt leírt gondolatokat semmi más nem kapcsolja össze, mint hogy Ignotushoz kötődnek, pontosabban az ő pszichoanalitikai munkásságának kutatásakor vetődtek föl bennem, és mindegyik túlmutathat azon a képen, ami Ignotusról mint a Magyarországi Pszichoanalitikus Egyesület alapító tagjáról és kapcsolatrendszeréről kialakult. Jelen írás tárgyaként csak kettőt választottam ki a számtalan lehetséges probléma közül. De tervezem az Ignotus–Pikler kapcsolat és a Jellinekekkel való viszony földolgozását is.

tenger színére, beleoszlanak az éjszakába és megtöltik az emberek szívét.” (Elek: 1909, 35-36.).

Ugyanazon tenger ringatja, mossa, zúzza lelkeinket. Hacsak. Hacsak a lélek nem maga-e tenger – tengerecske, tengerszem, ormótlan valónk partjai közé és köré zárt-húzódott, azokat ostromló, formáló, gyógyító gyöngyházfény végtelen. Elek Artúr 1909-ben írott novellájának a címe: *A nászhajó*. A kiragadott részlet kontextusa kettős: a szerelem, a születés és a halál, így együtt, meztelenül, ahogyan megfürödik az ember – mindkettőben. A novella elején ez is olvasható: „Nézd a bölcsőt, milyen puha, mily szelíden ringat. Oly szép lenne megpihenni benne és elaludni ajk az ajkon, szív a szíven.”² (Elek: 1909, 33.).

A tenger oly mélyen és mélyre vonzotta mindig is a fantáziát, ami nem magyarázható a közvetlen tapasztalás hatásaival. Azok is belémosódtak ebbe a képbe, akiknek talán sohasem adatott meg látni (a) tengert. Mindez arra utal, hogy a tenger belénkivódása valami ősbibb, atavisztikus realitás. Ahogyan a vízből születés mítosza sem mítosz csupán – s ha a ontogenezisről (és perigenezisről) mint a filogenezis ismétléséről szóló tanítás igaz, akkor él bennünk egy/a tenger nemcsak úgy véletlenül, hanem mert nyomokként őrzik azt szervezetünkben, túl az idegsejtek és gének emlékezetén, a könnyzacskók, az izzadságmirigyek – a zsigeri reakciók ezen ősi türannoszain – is túl, az Óperenciás tengeren is túl, szaporódószerveink és szaporodási késztetéseink, szeretőszerveink és szeretési/szerettetési késztetéseink. S őrzik a misztikus „meghalószerv” és meghalási késztetés.

A múlt század elején sorra jelentek meg magyarul is azok az ismeretterjesztő természettudományi művek, amelyek megmozgatták, és sokszor igazolták is a vízre szálló képzeletet. Flammarion, Bölsche, Zell írásai közkincsévé lettek annak a szellemiségnek is, amelyet ma a *Nyugat* címszó alá foglalunk – s amelyre oly nosztalgikusan tekintünk alá egy újabb század szirtjének meredélyéről, noha korántsem volt az a közkeletűen modernségnek nevezett mozgás hordozója. Inkább hagyományőrző volt, mintsem radikális, és mitsem akart tudni a dadáról és egyéb izmusokról. Főszerkesztője, Ignotus, a szellemi áramlatok közül még magát a pszichoanalízist is konzervatívnak tekintette, s ekként

---

² Vö. Ferenczinél: „Sőt, mintha a halálküzdelem tüneteiben regresszív vonásokat is lehetne felfedezni, melyek a meghalást a születés képére akarnák formálni s amelyek által kevésbé kinzóvá válna.” (Ferenczi 1928/1997, 27.).

éltette: „A psychoanalysisról azt szokták mondani, hogy forradalom, s annyiban bizonyára az, hogy felfordítja majd minden eddigi tudásunkat. Azonban, hogy úgy mondjam: politikai értelemben éppen nem radikális. Sőt konzervatív, sőt némely dolgokban bizonyos modernséghez képpes egyenesen reakciós.” (Ignotus: 1928, 381.).

De ugyanezen Ignotus ír 1911-ben Ferenczi Sándornak ajánlva egy verset, *Tengerparti alkonyat* címmel.

Tengerparti alkonyat

Ferenczi Sándornak

1.

Már ül az est a vizeken,
Már lila búcsútűzeken
Tör át az ormok szürke bőre –
S én szemem tapasztom a kőre,
Majd összefogom könyörgőre
Minden feszülő sugarát:
Úgy keresem mégegyszer a napot,
Szokásból, de szorongva.
Part-e vagy füst, amit lábam tapod?
Harang vagy álom, mi fülem bekongja?
S ki bennem szól hozzám: hóhér-e vagy barát?
Az árnyékokat nézem, nagyok-e,
A napot keresem, hogy ragyog-e
S így ködön által szeretem –
A kétségen is: vagyok-e,
Így tetszik által életem.

2.

Így páraközön által,
Így félhalottra váltan,
Önmagát így megszákítva
Kedvesem a kéj –
Így ájultan temetve
Forró márványerekbe,
Tengerekbe letaszítva
Lávaárnyai mély!
Ó lüktető halálok,
Ó gyenge barna vállak,
Amikül a távol ormok
Idetetszenek!
A messzeség elolvad
S egy könybe összefolynak
Dobbanó föld, légi homlok,
Álmodott szemek.

3.

Belenézem az égbe képedet,
Kék krátertüznek ég le két szemed,
Örvénylánggal veri föl az eget.
Hova lett hűs, közömbös mosolyod?
Nehéz keservem, ami lelobog,
Én vagyok a te, akit feldobok.

Lovrana, 1911. június

Mondhat-e el két ember kapcsolatáról bármi is többet, mint az, ha vers köti őket össze, vers, amit az egyik ír a másikhoz, de már ebben